

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ค้นคว้าหนังสือ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอหัวข้อตามลำดับ โดยมีสาระสำคัญตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
 - 1.1 ความหมายของรูปแบบ
 - 1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ
 - 1.3 ประเภทของรูปแบบ
 - 1.4 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี
 - 1.5 การพัฒนารูปแบบ
 - 1.6 การตรวจสอบและประเมินรูปแบบ
 - 1.7 การสร้างและพัฒนารูปแบบ
2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา
 - 2.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
 - 2.2 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
 - 2.3 ประเภทของแหล่งเรียนรู้
 - 2.4 หลักการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา
 - 2.5 จุดมุ่งหมายของนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา
 - 2.6 แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
 - 2.7 กระบวนการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา
3. การจัดการศึกษา
 - 3.1 ความหมายของการจัดการศึกษา
 - 3.2 แนวคิดการจัดการศึกษา
 - 3.3 องค์ประกอบและกระบวนการจัดการศึกษา
 - 3.4 ความสำคัญของการจัดการศึกษา
 - 3.5 ขอบข่ายของการจัดการศึกษา
 - 3.6 การจัดการศึกษาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

12

3.7 นโยบายการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัด

เทศบาล

3.8 นโยบายการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาล

3.9 สภาพปัจจุบันในการนำแหล่งเรียนรู้ชุมชนมาใช้ในสถานศึกษา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

5. สรุปแนวคิดและหลักการที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

1.1 ความหมายของรูปแบบ

จากการศึกษาเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการกล่าวถึงความหมายของรูปแบบ ดังต่อไปนี้

กรรณิกา เจริญชัย (2538 : 82) กล่าวว่า วั่ำว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้น หรืออาจใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

ศุภลักษณ์ เศษระพานิช (2544 : 15) กล่าวว่า วั่ำว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และควรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย

บาร์โดและฮาร์ทแมน (Bardo and Hartman. 1978 : 70) กล่าวว่า รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจไม่ใช้การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม

โทซีและคาร์นอล (Tosi and Carnoll. 1982 : 163) กล่าวว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปธรรมอย่างง่าย ๆ จนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ

กู๊ด (Good. 1973 : 185) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ว่า เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้าง หรือทำซ้ำเป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เป็นแผนภูมิซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งหนึ่ง เป็นหลักการหรือแนวคิดและเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

13

สโตนอร์และแวนเคิล (Stoner and Wankel, 1986 : 12) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น เป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) ซึ่งเกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์และมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง

จากแนวความคิดของนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบที่สอดคล้องกัน ก็คือรูปแบบหมายถึง แบบจำลองของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน

ดังนั้น สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึงแบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้น และแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พบว่า ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้างมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด ไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอน ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา เช่น กรรณิกา เจิมเทียนชัย (2538 : 5) ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลองค์กรของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และกล่าวถึงรูปแบบว่าประกอบด้วย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เครื่องมือ และวิธีการใช้เครื่องมือ สมาน อัสวภูมิ (2537 : 12) ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาระดับจังหวัดโดยกล่าวถึงรูปแบบว่า ประกอบด้วยแนวคิดและแนวการปฏิบัติที่กำหนดขึ้นอย่างมีโครงสร้างเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดองค์การบริหาร การกำหนดนโยบายและแผน การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ การเงินและพัสดุ และเรื่องการบริหารการควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน ศุภลักษณ์ เศษะพานิช (2544 : 6) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของการบริหารคุณภาพเบ็ดเสร็จในโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา โดยกล่าวถึงรูปแบบว่าประกอบด้วย หลักการ องค์ประกอบ และขั้นตอนวิธีดำเนินงาน เมตตา นกเกตุ (2546 : 5) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาล โดยกล่าวถึงรูปแบบว่าประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย หลักการ เนื้อหา กระบวนการเรียนรู้และวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาล และพรณิภา พลอยกิติคุณ (2549 : 7) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนางานสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์โรงพยาบาลชุมชน โดย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

14

กล่าวถึงรูปแบบว่าประกอบด้วย หลักการ โครงสร้างและแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานสุศึกษา และประชาสัมพันธ์

จากแนวความคิดของนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบที่สอดคล้องกันคือ องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา และแนวทางปฏิบัติ

ดังนั้น สรุปได้ว่า ในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันที่ผู้เสนอกำลังศึกษา หรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก

1.3 ประเภทของรูปแบบ

นักวิชาการได้จำแนกประเภทของรูปแบบไว้หลายแนวทางแตกต่างกัน แต่ผู้วิจัยจะขอยกประเภทของรูปแบบที่เป็นแนวทางในการนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการวางแผนทรัพยากรบุคคลของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งจากการศึกษาประเภทของรูปแบบที่นักการศึกษาหลายท่านได้จำแนกประเภทของรูปแบบ พบว่า การแบ่งประเภทรูปแบบของ Keeves (1988) มีความใกล้เคียงกับรูปแบบของวางแผนทรัพยากรบุคคลของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่สุดคือ

คีฟส์ (Keeves. 1988 : 70) ได้แบ่งประเภทรูปแบบโดยยึดแนวทางของ เคบเลน และ ทัสสุโอกะ (Caplan and Tutsuoka) ซึ่งเป็นการแบ่งตามลักษณะการเขียนรูปแบบ แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงเทียบเคียง (Analogue model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน เป็นต้น

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน (A model of school learning) เป็นต้น

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical model) เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กับทั้งสาขาวิชาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์รวมทั้งบริหารการศึกษาด้วย

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Casual model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path analysis และหลักการสร้าง Semantic model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

15

ผลที่เกิดขึ้น เช่นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของบิดามารดา สภาพทางการศึกษาที่บ้านและระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

1.4 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เปรียบเสมือนกับเป็นสิ่งที่ผู้สนใจทำการศึกษาในเรื่องนั้นๆ ได้เข้าใจเบื้องต้นและนำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกต่อไป คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบจึงควรมีลักษณะดังนี้

ทาคาโอะ มียากาวะ (1986 : 45) กล่าวไว้ว่า

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปร มากกว่าเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวมๆ

2. รูปแบบควรนำไปสู่การพยากรณ์ผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิกไป

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่อง que ศึกษาได้ชัดเจน

4. รูปแบบควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ของเรื่อง que ศึกษาได้

5. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นกับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้นๆ

คีฟส์ (Keeves. 1988 : 70) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ควรจะมีข้อกำหนด (Requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural relationship)

2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่อง que ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามออกแบบรูปแบบการวางแผนทรัพยากรบุคคลของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้มีคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะในเรื่องความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล และสามารถพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

16

1.5 การพัฒนารูปแบบ

อุทัย บุญประเสริฐ (2544 : 156-157) ทำการวิจัยเรื่อง แบบจำลองแบบสมบูรณืสำหรับการวางแผนของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย : กรณีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอทางเลือกที่เป็นไปได้ในการปรับปรุงการวางแผน และระบบการบริหารทรัพยากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพการวางแผนและระบบการบริหารทรัพยากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) ระบุปัญหาและความต้องการจำเป็นในการวางแผนและบริหารทรัพยากร 3) นำเสนอแบบจำลองที่เป็นทางเลือก 4) ทดสอบความเป็นไปได้และการยอมรับของคณะผู้บริหาร และ 5) ทบทวนแบบจำลองและให้ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

พลสุข หิงคานนท์ (2540 : 25) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาเอกสารเพื่อกำหนดกรอบการวิจัย 2) การศึกษาสภาพปัญหาการจัดองค์การ 3) การสร้างรูปแบบการจัดองค์การวิทยาลัยในขั้นต้น 4) การทดสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบขั้นต้น โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และ 5) ปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์

ศิริก วรณเศียร (2545 : 87) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณืในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณืในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยมี 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาในขั้นต้นเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย 2) การศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนปัจจุบัน 3) การร่างแบบจำลอง 4) การประเมินแบบจำลอง และ 5) การนำเสนอแบบจำลอง แหล่งข้อมูลที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน เอกสาร และผู้ทรงคุณวุฒิ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ในการสร้างหรือพัฒนารูปแบบที่ใช้ในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจจะแบ่งออกเป็นสองขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ การสร้างรูปแบบ (Construct) และการหาความตรง (Validity) ตามรูปแบบของ Willer (1967) (สมาน อัสวภูมิ. 2537 : 24) ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้นๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

17

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบข้างต้น ผู้วิจัยได้แนวคิดในการพัฒนา รูปแบบเบื้องต้น ซึ่งกำหนดเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การกำหนดหลักการ และองค์ประกอบของรูปแบบ 3) การร่างรูปแบบ 4) การตรวจสอบความเหมาะสมและความ เป็นไปได้ 5) การปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบให้สมบูรณ์ จากรูปแบบเบื้องต้นดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ นำไปทำการศึกษาในรายละเอียด เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมกับการวางแผนทรัพยากรบุคคลของ มหาวิทยาลัยราชภัฏต่อไป

1.6 การตรวจสอบและประเมินรูปแบบ

นอกเหนือจากหลักการพัฒนาหรือสร้างรูปแบบที่กล่าวมาข้างต้น การทดสอบหรือ ประเมินรูปแบบนั้น ก็มีความสำคัญยิ่งต่อการที่จะให้ได้มาซึ่งรูปแบบในการศึกษาวิจัย ที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เทียบตรง เชื่อถือได้ โดยปกติแล้วในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และ พฤติกรรมศาสตร์มักจะทำการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติหรือวิธีการเชิงประมาณ ซึ่งเป็น เรื่องที่ต้องคำนึงอย่างมากถึงความถูกต้องและความเชื่อมั่นของข้อมูลตัวเลขเหล่านั้น มิฉะนั้นอาจ เกิดผลเสียมากกว่าผลดีเสียอีก การทดสอบหรือการประเมินรูปแบบอาจกระทำได้หลายลักษณะ ดังที่ มาคูดัส, สคริเวน และสตัฟเฟิลบีม (Maduas, Scriven and Stufflebeam, 1983 : 132) ได้เสนอ หลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของการตรวจสอบรูปแบบไว้ดังนี้

1. การประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง
2. การประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ
3. การประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา
4. การประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่าง

แท้จริง

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบก็เพื่อทดสอบ หรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วย ข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธี ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิง คุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐาน เชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบ โมเดลจากหลักฐานเชิง ปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง (อุทุมพร จามรมาน. 2541 : 54) คือ

การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์/ความเกี่ยวข้อง/เหตุผลระหว่างตัวแปร การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้าม กาลเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้ (Across time, samples, sites) หรือ อ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่าง ไปหาประชากรก็ได้ โดยผลการตรวจสอบนำไปสู่คำตอบ 2 ข้อ คือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

18

1. การสร้างรูปแบบใหม่ หรือ
2. การปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบเดิม

อีสนอร์ (Eisner. 1976 : 152) ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบและประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งต่างจากการดำเนินการเชิงวิทยาศาสตร์หรือเชิงปริมาณ โดยเฉพาะในบางเรื่องต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าตัวเลขที่นำมาพิจารณา เชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ และได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

การประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-based model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินสนองตอบ (Responsive model) หรือกระบวนการตัดสินใจ (Decision making mode) แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะ

1.7 การสร้างและพัฒนารูปแบบ

พรณิภา พลอยกิติกุล (2549 : 30) กล่าวว่า การสร้างรูปแบบ จะเอื้อประโยชน์ต่อสิ่งที่เกิดขึ้น นำมาศึกษาว่ามีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ อะไรบ้าง ทั้งยังช่วยในการคาดคะเนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ช่วยในการแสดงความคิดเห็น สนับสนุนเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

คีฟส์ (สมาน อัสวภูมิ. 2537 : 18 ; อ้างอิงจาก Keeves. 1988. **Model and Model Building.** p.70) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้ โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เรากำลังศึกษาด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

19

จากแนวคิดของนักวิชาการ ได้กล่าวถึงหลักการสร้างและพัฒนารูปแบบที่สำคัญคือต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์และอธิบายปรากฏการณ์ได้ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาค้นคว้าด้วย

ดังนั้นสรุปได้ว่า จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถสรุปเป็นความหมายของรูปแบบการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน มาใช้ในการจัดการศึกษา หมายถึง ภาพจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เข้าใจง่ายขึ้น ประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาและขั้นตอนการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หรือแหล่งวิทยาการในชุมชนหรือแหล่งทรัพยากรในชุมชน ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Community resources หรือ Local Resource นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ

นิพนธ์ สุขปริดี (2521 : 67) ให้ความหมาย แหล่งเรียนรู้ในชุมชนว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งครูหรือนักเรียนอาจนำมาใช้เป็นประโยชน์ทางการศึกษา

เกศินี โชติกเสถียร (2523 : 88) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้ว่า หมายถึง สถานะทางภูมิศาสตร์ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ตลอดจนบุคคลในชุมชนที่สถาบันการศึกษานั้นตั้งอยู่ หรือบริเวณใกล้เคียง

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2528 : 162) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง สถานที่ที่มีวิชาการที่ทำให้ความรู้และความเข้าใจกับผู้ที่ได้ศึกษา ทั้งนี้ แหล่งที่เป็นวิทยาการมิใช่เป็นสถานที่เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายถึง บุคลากรและวัตถุต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนธรรมชาติต่าง ๆ

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ (2544 : 28) ได้ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ บ่อเกิด แห่ง ที่ หรือ ศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

กู๊ด (Good. 1973 : 496) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง สถาบันและองค์กรต่าง ๆ บุคคลที่มีความสามารถในท้องถิ่น วัตถุต่าง ๆ และอำนาจทั้งหลายที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

20

นิโคลส์ (Nichols, 1971 : 341) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ว่าหมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่ซึ่งประกอบด้วยประชาชน สถานที่ต่าง และกิจกรรมทั้งหลายที่นำมาใช้ในการเรียน การสอนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 229) ได้ให้ความหมายของ แหล่งการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหา ความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยและต่อเนื่องเป็นชุมชนที่พร้อมหาศาลสามารถเรียนรู้จาก ชุมชนในเรื่องต่างๆ มากมาย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในชุมชน ประวัติ ประเพณี พิธีกรรมของชุมชนแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม งานอาชีพ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิด กระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

กมลทิพย์ ทองจันทร์ (2549 : 41) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์สร้างขึ้น หรือตัวมนุษย์เอง ซึ่งเป็นตัวของมนุษย์เอง ซึ่ง เป็นบ่อเกิดปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ด้วยไม่ว่าจะเป็นทางประสาทตา หู จมูก ลิ้น กาย และทางใจ แล้ว จะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความเท่าทันความเป็นไปต่างๆ และความเปลี่ยนแปลงของสิ่ง ต่างๆ รอบตัว ช่วยให้เป็นคนทันโลก ทันเหตุการณ์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ใน โลกแห่งการ เปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุขสมควรตามอัธยาศัย

ชุตินา ประภากรกุล (2550 : 30) ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ต้องใช้แหล่งเรียนรู้นั้น โดย สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันพัฒนาครู สื่อแหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญา นวัตกรรมการเรียนการสอน และระดมทรัพยากรทุกรูปแบบเพื่อจัดการศึกษา

จึงสรุปได้ว่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชนหมายถึง มวลประสบการณ์หรือศูนย์รวมความรู้ทุกสิ่ง ทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นซึ่งสามารถเข้าไป ศึกษาหาความรู้หรือนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษาได้ จากความหมายของแหล่ง เรียนรู้ในชุมชนที่นักการศึกษา ได้ให้ความหมายไว้สามารถสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานที่ สถาบัน องค์กร ตลอดจนทั้ง วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนความเชื่อที่จัดขึ้นในชุมชนที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน สิ่งเหล่านั้นถ้า ครูผู้สอนรู้จักสำรวจแสวงหามาใช้ในโรงเรียนและน่านักเรียนออกไปสัมผัสกับสภาพจริงของ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเหล่านั้นด้วยตัวนักเรียนเองแล้วย่อมจะเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงให้แก่ นักเรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังทำให้บทเรียนน่าเรียนอีกด้วยเพราะผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

21

การเรียนการสอนและยังสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น สิ่งเหล่านั้นครูผู้สอนสามารถนำไปประกอบการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพต่อนักเรียนได้

2.2 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

นักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้ดังนี้

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524 : 54) กล่าวว่า แหล่งความรู้ด้านบุคคลในแต่ละชุมชนนั้นมักจะประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความถนัดพิเศษในวิชาการต่าง ๆ การอาชีพ ศาสนา การปกครอง การสาธารณสุข ฯลฯ ซึ่งครูควรพิจารณาเชิญคนเหล่านั้นมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน

ชูศรี สนิทประชากร (2525 : 275 -276, 302) ให้ความเห็นว่า ในท้องถิ่นมีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ การประกอบอาชีพต่าง ๆ กัน บุคคลเหล่านี้อาจช่วยให้ความรู้แก่นักเรียนได้ตามความสามารถของเขา และกล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติในท้องถิ่นว่า ทำให้เกิดความสดชื่นและเพลิดเพลิน นักเรียนจะได้ศึกษาธรรมชาติของพืชและสัตว์ ตลอดจนทรัพยากรอื่น ๆ เมื่อได้ชมจะเกิดความรู้ ความเข้าใจและจดจำไปได้ยาวนาน เพราะนักเรียนได้พบประสบการณ์ตรงและจะช่วยให้ให้นักเรียนได้รู้จักสวงวนทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนแหล่งเรียนรู้ด้านสังคมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนจะต้องศึกษาและเรียนรู้ความเป็นอยู่ของสังคมให้ถ่องแท้เพื่อจะได้ปรับปรุงตนเองให้อยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข นักเรียนจะต้องศึกษากระบวนการสังคมให้รู้ว่าสังคมนั้นมีระเบียบแบบแผน การดำเนินชีวิตในสังคมอย่างไร แล้วศึกษาปัญหาของสังคม วิธีแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและรู้แจ้งเห็นจริงในความต้องการของสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2525 : 258) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติ ช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ และให้ความรู้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นฤมล ดันธสุรเศรษฐ์ (2533 : 18) ให้ความเห็นว่า แหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติเป็นสิ่งที่จำเป็น ในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งสิ้น ทั้งยังอำนวยความสะดวก ความสบาย เป็นเส้นทางคมนาคม เป็นบ่อเกิดของพลังเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้แล้วยังให้ความเพลิดเพลิน

อุทัย บุญประเสริฐ (2539 : 156-157) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ด้านบุคคล แหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ด้านวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น โรงเรียนสามารถนำแหล่งเรียนรู้เหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของตนได้ โดยใช้ในการจัดกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนและการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

พวงรัตน์ วิทยตมาภรณ์ (2541 : 19) กล่าวถึง ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนประกอบด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

222

1. ช่วยให้การเรียนและการสอนได้กลายมาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันทั้งผู้สอนและผู้เรียน เพราะผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนผ่านประสบการณ์ตรง หรือเรียนรู้จากแหล่งความรู้เบื้องต้น ไม่ใช่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดแก่นักเรียนเพียงฝ่ายเดียว
2. ชุมชนเป็นแหล่งอำนวยโอกาสที่ดียิ่งต่อกิจกรรมทางสังคมและการพัฒนาทางสติปัญญา ทักษะและลักษณะนิสัยทางสังคม เช่น ได้ฝึกการคิด วิเคราะห์ วิจัย การสัมภาษณ์ การสังเกต ความรับผิดชอบ ความร่วมมือ ความเป็นผู้นำ กิริยามารยาท เป็นต้น
3. ช่วยให้โรงเรียนและชุมชนได้มีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น
4. เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนมากขึ้นก็จะทำให้เขาสนใจ และเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น ทำให้เขามีโอกาสพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่ดียิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 11, 27-28) กล่าวว่า ประกาศระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา พ.ศ. 2543 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 การจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น กำกับ และติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

โอลเซน (Olsen. 1960 : 73) กล่าวว่า สถานศึกษาควรรื้อแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้หลักสูตรและวิธีสอนสอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมากเพราะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสภาพชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ได้อย่างแท้จริงเป็นการได้รับประสบการณ์ตรงอย่างแท้จริง ส่งผลให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์ตามที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2.3 ประเภทของแหล่งเรียนรู้

ในมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ในหลายลักษณะ “ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้อื่น”

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

23

นอกจากนี้ยังมีผู้แบ่งประเภทของแหล่งการเรียนรู้ไว้ในหลายลักษณะ เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในลักษณะของการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตามทางการว่าเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน ครอบครัว สื่อ แหล่งความรู้ต่างๆ ในชุมชนเรียนรู้ได้ตลอดเวลาโดยแบ่งแหล่งที่จะให้ประชาชนได้เรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. ห้องสมุดต่างๆ เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดวิทยาลัย ห้องสมุดของหน่วยงานเอกชน ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดวัด
2. เครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานีอนามัยตำบล สำนักงานเกษตรตำบล สำนักวิชาต่างๆ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน แหล่งความรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือตามวิถีชีวิตของชาวบ้าน
3. สื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วารสาร นิตยสาร จุลสาร ไปสเตอร์ เป็นต้น
4. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ ภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรมและความอยากรู้อยากเห็นของชุมชน
5. สื่อพื้นบ้าน ได้แก่ เพลง ดิเก หมอลำ หนังตะลุง มโนราห์ ลำตัด
6. ครอบครัว ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การให้ความรู้การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพจากพ่อแม่

สุมน อมรวิวัฒน์ (2544 : 52) จัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ 4 ประเภท ดังนี้ คือ

1. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่รัฐและประชาชนจัดขึ้น เช่น อุทยาน การศึกษาในวัด ชุมชนในประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติทางทะเล อุทยานแห่งชาติในท้องถิ่นแถบภูเขา ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์ศิลปาชีพ ศูนย์เยาวชน ศูนย์หัตถกรรมชุมชน ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ฯลฯ
2. สถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญในวัด ตลาด ร้านขายของชำ ลานนวดข้าว โรงงานขนาดเล็กในหมู่บ้าน
3. ประเพณี พิธีกรรม ได้แก่ ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมาของแต่ละชุมชน
4. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่า ห้วย หนอง คลอง บึง ที่ชาวบ้านมาหาอาหารได้แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 2 แหล่ง

1. แหล่งเรียนรู้ในห้องเรียน ได้แก่ ป้ายนิเทศหน้าห้องเรียน มุมหนังสือ
2. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ป้ายนิเทศหน้าห้องเรียน ป้ายนิเทศหน้าอาคารเรียน สนามกีฬา เรือนเพาะชำ สวนกล้วย สวนผัก โรงอาหารและห้องครัว มุมสหกรณ์โรงเรียน มุมพยาบาล ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุดแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน ได้แก่

2.1 อาชีพในท้องถิ่น เช่น ไร่นาสวนผสม การเลี้ยงวัว การทำนา การเพาะเห็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2.2 ด้านศิลปะพื้นบ้าน เช่น การทอผ้า การสานเป็ด ดนตรีพื้นบ้าน การทอเสื่อ

2.3 ปรากฏท้องถิ่น เช่น ผู้นำทางศาสนา สมุนไพรพื้นบ้าน การทำบั้งไฟ

2.4 มรดกทางวัฒนธรรม เช่น การทำบุญกลางบ้าน การรำผีฟ้า ดนตรีพื้นบ้าน

ทั้งนี้อาจสรุปประเภทแหล่งเรียนรู้ได้ว่ามีหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นสถานที่ ห้องสมุด ประชาชนพิพิธภัณฑน์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้อื่น แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนมีทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่สร้างขึ้น นำเสนอตัวอย่างโรงเรียนที่จัดกิจกรรมการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ ได้ดีและประสบความสำเร็จ ดังนี้

1. การจัดการศึกษานอกห้องเรียน คือการให้นักเรียนไปดูจากของจริง ไปศึกษาจากแหล่งกำเนิด และศึกษาจากปราชญ์ชาวบ้าน
2. ศึกษาแบบแลกเปลี่ยน คือการจัดการศึกษาที่นำทรัพยากรที่มีอยู่มาแลกเปลี่ยนหรือใช้ร่วมกัน เช่น แลกเปลี่ยนครูอาจารย์และบุคลากรแต่ละองค์กรมาสอนและทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการผสมผสานทางความคิด
3. การจัดแบบมิตรสัมพันธ์ ครูในท้องถิ่นและชุมชนนอกจากจะมีวิธีสอนที่ดีแล้วยังต้องมีมิตรสัมพันธ์กับชาวบ้านและต้องเข้าถึงชุมชน เพื่อให้สามารถนำนักเรียนไปเรียนรู้กับภูมิปัญญาหรือการนำภูมิปัญญามาสู่ห้องเรียน

เอมอร อนุภักตสกุล (2550 : 41) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ว่าเป็นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติระหว่างหรือหลังการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้นั้นๆ และสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้นั้น ผู้จัดกิจกรรมหรือผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จำเป็นต้องมีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่จะนำมาออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ ซึ่งต้องรู้ว่าแหล่งเรียนรู้นั้น ถูกจัดอยู่ในประเภทใดมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง และมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอย่างไร ตลอดจนจุดเน้นหรือกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง และมีเนื้อหาสาระอะไรที่ต้องการเน้นให้ผู้เข้าใช้บริการทราบหรือเรียนรู้ ซึ่งผู้ออกแบบกิจกรรมต้องเข้าใจในเรื่องนี้ เนื่องจากองค์ความรู้ต่างๆ ที่อยู่ในแหล่งเรียนรู้อาจมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร ซึ่งก็จะเป็นประโยชน์และมีความหมายต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมที่ช่วยเติมเต็มความรู้ หรือการขยายความรู้ความเข้าใจให้ผู้เรียนหรือเสริมทักษะทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ในตัวผู้เรียนต่อไป ฉะนั้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

25

ความสำคัญ ลักษณะ ประโยชน์ รูปแบบ และขั้นตอน ตลอดจนหลักในการสร้างหรือออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้กิจกรรมแบบการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อผู้เรียน เพราะการทำกิจกรรมจะช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ทักษะให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ได้เร็วขึ้น ชัดเจนขึ้น กว้างขวางขึ้น ทำให้การจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จอย่างมี ประสิทธิภาพลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ที่ดี ซึ่งในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ในแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียนมีองค์ประกอบหลายประการซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีไว้ดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ของแหล่งเรียนรู้หรือความรู้ที่มีอยู่ในแหล่งเรียนรู้
2. เหมาะสมกับระดับ วัย และความสามารถของผู้เรียน
3. มีคำชี้แจงสั้นๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีทำได้ง่าย คำชี้แจงหรือคำสั่งต้องกะทัดรัด
4. ใช้เวลาเหมาะสมคือ ไม่เร็วหรือช้าจนเกินไป
5. เป็นที่สนใจและท้าทายผู้เรียนอยากแสดงความสามารถ ปลุกความสนใจหรือปลุก

จินตนาการและเกิดความคิดสร้างสรรค์

6. มีการใช้หลักจิตวิทยาในการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
7. มีหลากหลายรูปแบบซึ่งอาจมีทั้งแบบกำหนดคำตอบให้เลือกหรือให้ตอบแบบเสรี และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย
8. ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล
9. สามารถเร้าความสนใจของผู้เรียนตั้งแต่ต้นจนจบ
10. สามารถประเมินและจำแนกความเจริญงอกงามของผู้เรียน
11. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นกิจกรรมที่มีความหมายกับผู้เรียนที่สามารถนำสิ่งที่เรียน

แล้วไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 55-59) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้มีวิธีจัด ได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความพร้อมของประชาชนและสภาพของชุมชนนั้นๆ โดยมีองค์กร ท้องถิ่นหรือประชาชนในหมู่บ้านเป็นหลักในการจัดตั้ง วิธีการจัดการเรียนรู้นั้นจัดได้หลายลักษณะ คือ

1. จัดตามความพร้อมและศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ เพื่อการนำเสนอข้อมูลได้อย่าง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
2. จัดตามสาระความรู้สอดคล้องกับหลักสูตรชาติเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้พบและมี ส่วนร่วมในประสบการณ์ได้ใช้ทรัพยากรต่างๆ ทั้งในและนอกห้องเรียนได้สัมผัสกับความเป็นจริง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

26

สร้างองค์ความรู้เองจากประสบการณ์ของตนเองทั้งจากการสำรวจ ตรวจสอบ ทดสอบความรู้ที่ได้รับและหาข้อสรุป

3. จัดตามความต้องการของผู้เรียนเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น

4. จัดโครงการหรือกิจกรรมที่รัฐบาลเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุน

การจัดการเรียนรู้นั้นมีหลายรูปแบบ หลายวิธีทั้งที่เป็นวิธีแบบสัมผัส การสาธิต การทดลอง การเล่นเกม เล่านิทาน การละเล่นพื้นบ้าน การฝึกปฏิบัติจากผู้รู้ การสร้างสรรค์จินตนาการของผู้เรียน จากวิธีการเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นพบด้วยตนเอง สร้างความรู้ด้วยตนเอง อันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การเป็นองค์กร ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้สมบูรณ์ไว้ 7 ประการ กล่าวคือ

1. วัตถุประสงค์ โดยกำหนดให้นำการศึกษามาเป็นเครื่องมือสร้างฐานความรู้โดยกำหนดไว้ในพันธกิจของแหล่งเรียนรู้นั้นๆ ให้ชัดเจน

2. มาตรฐาน การบริหารการศึกษาต้องจัดทำให้เป็นมาตรฐานสากล รวมทั้งการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จให้เป็นเอกสารสำหรับหน่วยงานอื่นใช้ประโยชน์

3. เพื่อนร่วมงานหรือหุ้นส่วน การทำงานต้องทำงานกับบุคคลหลายฝ่ายจึงจะสามารถให้บริการในฐานะแหล่งเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

4. ทักษะและขีดความสามารถ บุคลากรของแหล่งเรียนรู้ต้องร่วมมือใกล้ชิดกับนักวิชาการอาชีพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้

5. การฝึกอบรม การฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องและบุคลากรของแหล่งเรียนรู้ต้องได้รับการอบรมและทำงานร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มพูนพัฒนาศักยภาพของตน

6. ขยายเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชาติ โดยใช้ประโยชน์ของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ประชาชนทุกคนจากทุกแห่งของประเทศต้องมีโอกาสได้เข้าถึงข้อมูลของแหล่งเรียนรู้ได้ แหล่งเรียนรู้ทุกพื้นที่ต้องสามารถประสานเชื่อมโยงกันในอันที่จะสร้างและขยายเพื่อเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชาติ ตลอดจนระดับนานาชาติ

7. การวิจัย การวิจัยเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่จะเป็นพื้นฐานข้อมูลให้แหล่งเรียนรู้ได้ปรับสภาวะการทำงาน การเตรียมความพร้อมของบุคลากรและอุปกรณ์เพื่อให้บริการให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้เรียนรู้ซึ่งหลากหลาย

เฉลิม พรกระแต (2544 : 13-14) ได้กล่าวถึง หลักในการจัดแหล่งเรียนรู้และวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อจัดกิจกรรมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ ดังนี้

1. กำหนดสถานที่แหล่งเรียนรู้ กำหนดไว้ 3 ประเภท คือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

27

1.1 การไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในระยะทางใกล้ๆ หมายถึง การพานักเรียนไปยังสถานที่อื่นนอกห้องเรียนแต่ยังคงอยู่ในโรงเรียน เช่น การศึกษาต้นไม้ในโรงเรียน การศึกษาระบบนิเวศโรงเรียน

1.2 การไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในระยะทางไม่ไกลมากนัก หมายถึง การศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียน ที่สามารถเดินทางไปสะดวก เช่น การพานักเรียนไปศึกษาลังแควดล้อมในชุมชนที่มีอยู่จริง

1.3 การไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในระยะไกล หมายถึง การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่ไกลจากโรงเรียน ต้องใช้พาหนะ และต้องเสียเวลาอย่างน้อย 1 วันขึ้นไป

2. การปฐมนิเทศนักเรียนก่อนไปศึกษานอกชั้นเรียน

2.1 แหล่งเรียนรู้ที่ไปศึกษาและเหตุที่จะไป อธิบายถึงลักษณะของสถานที่ เช่น พิพิธภัณฑ์ หรือ โรงงานอุตสาหกรรมและสถานที่ประเภทเดียวกันที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

2.2 วิธีการเดินทาง พาหนะในการเดินทางและค่าเดินทางที่นักเรียนต้องใช้จ่าย

2.3 ประโยชน์ของการศึกษานอกสถานที่ เป็นการทบทวนหรือเริ่มต้นหน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมประเภทนี้ดีกว่ากิจกรรมอื่นๆ ในชั้นเรียนอย่างไร

3. ขั้นตอนของการพาไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่

3.1 ขั้นกำหนดความมุ่งหมาย ในการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้จะต้องก่อให้เกิดคุณค่าทางวิชาการ ได้ผลคุ้มค่าในการกำหนดความมุ่งหมายนี้ผู้สอนต้องคำนึงถึงว่า มีความจำเป็นที่จะต้องพาไปศึกษานอกชั้นเรียน เกี่ยวข้องกับวิชาที่จะเรียนจริงหรือไม่ ต้องการไปศึกษาอะไร สภาพแวดล้อมเหมาะสมหรือไม่

3.2 ขั้นเตรียมการ ครูวางแผนการร่วมกับนักเรียนก่อนไปแหล่งเรียนรู้อภิปรายถึงเหตุผลที่จะไป สิ่งที่นักเรียนต้องเตรียมไป การวางแผนการเดินทาง การขออนุญาตผู้ปกครอง และปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่

3.3 ขั้นเดินทางและศึกษาแหล่งเรียนรู้ ออกเดินทางศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามกำหนดนัดหมาย ถ้าเป็นหน่วยงานสถานที่ เมื่อถึงสถานที่แล้วพาไปทำความรู้จักกับเจ้าของสถานที่ เจ้าของสถานที่อาจกล่าวต้อนรับและแนะนำสถานที่ หรือแบ่งกลุ่มให้วิทยากรเจ้าของสถานที่เป็นผู้พาไปดูและอธิบายให้ทราบ อาจจะมีการแจกเอกสารประกอบ ให้นักเรียนดู ซักถาม ถ่ายภาพ หรือทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ความรู้มากที่สุด

3.4 ขั้นประเมินผล เมื่อนักเรียนกลับมาแล้ว ก็ทำการประเมินว่าได้ผลตามจุดหมายหรือไม่ โดยจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ประชุมปฏิบัติการ ทำการทดลองในห้องปฏิบัติการ อภิปราย จัดนิทรรศการ เขียนรายงาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

28

กรมวิชาการ (एमอ ออนุภัทรสกุล. 2550 : 45) ได้กล่าวถึงหลักในการใช้ทรัพยากร
ชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. การใช้แหล่งเรียนรู้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ที่มีความแตกต่างกันทั้ง
ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความรู้ เจตคติและทักษะความสามารถต่างๆ
2. การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงประสบการณ์เดิมที่ต่างกัน ต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนพบ
คำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความหมาย สนองความต้องการของ
ผู้เรียน
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปัญหาจริง ประสบการณ์จริงซึ่งสามารถเชื่อมโยง
ศาสตร์ต่างๆ ที่เรียนรู้สู่การมองปัญหาและแก้ปัญหาอย่างเป็นองค์รวมและครบวงจร

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ควรใช้อย่างหลากหลายและ
เชื่อมโยงถึงกันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมาย
ได้ดีถ้าได้ลงมือปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้และวิธีการที่หลากหลาย จำเป็นต้อง
อาศัยแหล่งเรียนรู้ประกอบกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระที่ต้องการและ
ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการไปศึกษาอย่างชัดเจน การที่โรงเรียนจะใช้
แหล่งเรียนรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาได้ดั่งนั้น บุคลากรของโรงเรียนจะต้องมีความรู้ ความ
เข้าใจเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้อย่างเพียงพอทั้งในด้านรายละเอียดของแหล่งเรียนรู้ วิธีการใช้แหล่ง
เรียนรู้ และการบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลอีกด้วย

2.4 หลักการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถ
นำมาประยุกต์ใช้เป็นหลักการของการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. หลักการมีส่วนร่วม
2. หลักการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545
3. หลักการจัดการศึกษาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
หลักการมีส่วนร่วม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
ในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ
สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น
ได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาต้องมีส่วนร่วมของบุคคลต่าง ๆ ดังบทบัญญัติในมาตรา 8 เป็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

29

การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนา
สาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มาตรา 9(6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ใน
ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ
สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น และมาตรา 24(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น
ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุก
ฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงเป็นภารกิจที่สำคัญที่ทุกฝ่าย
ของสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา สถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์ มองเห็นว่
การกระจายอำนาจเป็นการลดภาระทุกด้านของสถานศึกษา และเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย
สถานศึกษาไม่ใช่ผู้ผูกขาดการจัดการศึกษาเพียงฝ่ายเดียว การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม
ในการจัดการศึกษาจะเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของชุมชนและท้องถิ่น ผู้เรียนคือลูกหลานของชุมชน จะมีความสุขกับการเรียนรู้ ชุมชนได้ร่วม
พัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ฝ่ายการศึกษาได้พึ่งพาอาศัยกันบนพื้นฐานความสัมพันธ์ และจิตสำนึก
ร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน หลักสูตรและการทำกิจกรรม โดยอาจมีพ่อแม่
ผู้ปกครอง คนในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถด้านใดด้านหนึ่งเข้าเป็นครู เป็นวิทยากร เสริมความ
รอบรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งเวลานี้มีหลายโรงเรียนได้ดำเนินการเชิญพ่อ แม่ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้รู้ใน
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสอนที่โรงเรียน หรือนำผู้เรียนออกไปเรียนรู้โดยตรง ซึ่งเป็นกระบวนการที่
มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียน

ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการจัดการเรียนการสอนนับว่า
มีความสำคัญต่อนักเรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน
ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น นักเรียนแต่ละชั้นจะมีครูอันหลากหลาย เช่น
พ่อ แม่ พี่น้อง เพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปิน พระ หรือผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็น
การเรียนรู้ได้จากครูและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อนำไปสู่การ
เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน อีวัชร จันประเสริฐ (2539 : 79) กล่าวว่า การมี
ส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้อง
ดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำได้ บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วม
รับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย ซึ่งเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมและรูปแบบของการมีส่วนร่วม
ประกอบด้วย

1. เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม การที่บุคคล ชุมชน จะมีส่วนในการดำเนินในเรื่องต่าง ๆ
นั้น จะต้องมีเงื่อนไขสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

1.1 จะต้องมีอิสรภาพในการมีส่วนร่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

30

1.2 ต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม

1.3 ต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในการพัฒนา จำแนกได้ 5 ลักษณะ คือ

2.1 การมีส่วนร่วมในลักษณะของตัวบุคคล ในลักษณะนี้จะให้ความสำคัญในปัจเจกบุคคล ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมองประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญของแนวคิด เช่น การตัดสินใจ จิตสำนึก ความเป็นเจ้าของ ความรู้สึกรับผิดชอบ

2.2 การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มกระบวนการ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยงาน ให้เป็นขบวนการที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ลักษณะนี้ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ ผู้ตามและองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

2.3 การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการ ในลักษณะนี้จะให้ความสำคัญในการที่จะจัด โครงการอันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีโดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิคความรู้และการกระจายอำนาจสู่ประชาชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่ดีซึ่งกันและกัน

2.4 การมีส่วนร่วมในลักษณะของนโยบาย ในลักษณะให้ความสำคัญในเรื่องการยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนบุคคล และผู้เสียเปรียบในสังคม แล้วนำมากำหนดเป็นนโยบายและแผนงานระดับชาติ เพื่อเป็นการประกันความมั่นคงในเรื่องการให้การสนับสนุนและยอมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปสถาบัน โครงการ และอุดมการณ์แนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 3 ประการ

3.1 การมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรการจัดตั้งของประชาชน

3.2 การมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทน เช่น กรรมการกลุ่ม

3.3 การมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ โดยผ่านองค์กรหรือสถาบันหรือหน่วยงาน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม

หลักการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตามในมาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติรวมทั้งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

31

ของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองมีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรา 9 ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการ จัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบัน สังกัดอื่น มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบัน สังกัดอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิ ปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน และมาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน ทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน ประกอบการ และสถาบันสังกัดอื่น มาใช้ในการจัดการศึกษา

หลักการจัดการศึกษาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คือการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดกระบวนการ เรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของ หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีและเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความ เหมาะสมกับระดับพัฒนาการและลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน การจัดหาสื่อเรียนรู้ หรือ แหล่งเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถพัฒนาขึ้นเองหรือปรับปรุงเลือกใช้ได้อย่างมีคุณภาพจากสื่อ ต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียงเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 27)

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้และเครือข่าย การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าและการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

32

2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
3. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ
5. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอ

จากสาระสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หลักการจัดการศึกษาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นถึงหลักการและการนำแหล่งเรียนรู้มาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่ใช่เฉพาะงบประมาณ ทรัพยากร และทรัพยากรอื่น ๆ เท่านั้น แต่การจัดการศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้น แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีคุณภาพ

ดังนั้น สามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับหลักการดังกล่าวข้างต้นมาประยุกต์ใช้เป็นหลักการของการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
2. ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ
3. ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน
5. ผู้เรียนและผู้สอนมีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

333

2.5 จุดมุ่งหมายของการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นจุดมุ่งหมายของการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
2. จุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545-2559 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายหลักการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสามารถในการประกอบอาชีพรู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

34

จัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล
ยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิ
ปัญญาไทย ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

จุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข
มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและ
ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้
เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและ
การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา
สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคม
อย่างมีความสุข

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545-2559

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545-2559 เป็นยุทธศาสตร์ซึ่งนำสำหรับการ
ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในแต่ละแผนงาน โครงการ เพื่อการปฏิรูปการศึกษา การบริหารและการ
จัดการด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันทั้งประเทศ ในระยะ 15 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2545
จนถึง พ.ศ. 2559 ด้วยการนำสาระตามกำหนดในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
และนโยบายรัฐบาลที่มุ่งพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมแห่งความรู้ นำพาไปสู่เศรษฐกิจฐานความรู้
ให้คนไทยได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้ ฝึกอบรมได้ตลอดชีวิต และมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้าง
รายได้ พาประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การ
พัฒนาระยะ 20 ปี ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 กับพระราชบัญญัติกำหนด
แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 รวมทั้ง
พระราชบัญญัติและระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นแผนปฏิรูปหลักด้านการศึกษา ศาสนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

35

และวัฒนธรรม แผนการศึกษาชาติได้กำหนดวัตถุประสงค์และแนวนโยบายเพื่อดำเนินการไว้ใน วัตถุประสงค์ 3 ข้อ และแนวนโยบาย 11 ประการ ดังนี้

1. พัฒนาคอนอย่างรอบด้านและสมดุล
 - 1.1 พัฒนาทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้
 - 1.2 ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อผู้เรียน
 - 1.3 ปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 - 1.4 พัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขัน
2. สร้างสังคมคุณธรรมภูมิปัญญาและการเรียนรู้
 - 2.1 พัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของตน
 - 2.2 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา
 - 2.3 สร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้
3. พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม
 - 3.1 ส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม
 - 3.2 จำกัด ลด ขจัดปัญหาทางโครงสร้างเพื่อความเป็นธรรมในสังคม
 - 3.3 พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 - 3.4 จัดระบบทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

จากจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จุดมุ่งหมายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545-2559 สรุปได้ว่า การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาใน โรงเรียนสังกัดเทศบาลของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต้องเป็นไปเพื่อ

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม
3. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

36

4. เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสุข รู้จักรักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
6. เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข
7. เพื่อให้ผู้เรียน มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี
8. เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง
9. เพื่อให้ผู้เรียนมีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
10. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
11. เพื่อให้ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
12. เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
13. เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.6 แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

หน่วยงานทางการศึกษาและนักวิชาการได้แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ไว้ดังนี้
ชูศรี สนิทประชากร (2525 : 14) ได้กล่าวว่าแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งทรัพยากรจากบุคคลในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพต่าง ๆ กัน บุคคลเหล่านี้จะช่วยให้ความรู้แก่นักเรียนได้ตามความสามารถของเขา นักเรียนจะได้พูดสนทนา ปราศรัย หรือฟังคำบรรยาย อภิปรายจากบุคคลในชุมชน
2. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนประกอบด้วย พืช สัตว์นานาชนิด นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความสดชื่นและเพลิดเพลิน นักเรียนจะได้ศึกษาธรรมชาติของพืชและสัตว์ ตลอดจนทรัพยากรอื่น ๆ นักเรียนจะเกิดความรู้ ความเข้าใจ และจดจำไปได้นานเพราะนักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง และจะช่วยให้นักเรียนได้รู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย
3. แหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม ชุมชนแต่ละแห่งมีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง นักเรียนจะต้องหาทางศึกษาและทำความเข้าใจกับสิ่งเหล่านี้ให้ล่องแท้อย่างพยายามหาทางส่งเสริมและแก้ไขปรับปรุงให้วัฒนธรรมเหล่านั้นคงอยู่ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

37

4. แหล่งทรัพยากรทางสังคม ความเป็นอยู่ของแต่ละชุมชนแตกต่างกัน นักเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ดังนั้น นักเรียนจะต้องศึกษาและเรียนรู้ความเป็นอยู่ของสังคมให้ถ่องแท้เพื่อจะได้ปรับปรุงตัวเองให้อยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข นักเรียนต้องศึกษากระบวนการทางสังคมให้รู้ว่าสังคมนั้นมีระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างไรแล้วศึกษาปัญหาของสังคม หาวิธีแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและรู้แจ้งเห็นจริงในความต้องการของสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่

ลัดดา สุขปรีดี (2524 : 7) แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้ 4 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ได้แก่ โรงฝึกงาน อาคารเรียน วัสดุอุปกรณ์ ต้นไม้ใบหญ้าแมลง ก้อนหิน ดิน สวนครัว ครัว นักเรียน คนงานภารโรง เป็นต้น
2. บุคคลที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากร เช่น ชาวนา ชาวประมง ช่างไม้ พ่อค้าข้าราชการ ตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภิภุสงฆ์ บรู ปรัชณีย์ เป็นต้น
3. แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนและนอกชุมชน ที่โรงเรียนตั้งอยู่ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปุชนิยสถาน วัดอุโบราณ สถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา และพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น
4. กิจกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ได้แก่ ผลงานด้านศิลปะ วรรณคดี สถาปัตยกรรม ประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง เป็นต้น

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2525 : 258-259) ได้จัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้ 4 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ทางบุคคล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญพิเศษที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ เช่น ช่างแกะสลัก ช่างเครื่องยนต์ ช่างปั้น ฯลฯ รวมทั้งข้าราชการตำรวจ ข้าราชการ เป็นต้น
2. แหล่งเรียนรู้ทางทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ ภูเขา พืช สัตว์ป่า ลักษณะของหิน ดิน น้ำ แร่ สิ่งที่มีค่าของชุมชนในท้องถิ่น เป็นต้น
3. แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ประเพณีท้องถิ่น เช่น บุญบั้งไฟ การทำขวัญ แต่งงาน งานบวช เป็นต้น
4. แหล่งเรียนรู้ทางสังคม ได้แก่ อาชีพต่าง ๆ ของประชาชน เช่น พ่อค้า ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน การศึกษานอกสถานที่ในแหล่งต่าง ๆ เช่น โรงงานต่าง ๆ สถานที่ราชการ

กรมวิชาการ (2526 : 149) ได้แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ทางบุคคล
2. แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ
3. แหล่งเรียนรู้ทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น
4. แหล่งเรียนรู้ทางสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

38

วิจัย ราษฎรศิริ (2524 : 15) แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้มี 3 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความถนัด พิเศษในวิชาการต่าง ๆ เช่น การอาชีพ ศาสนา วัฒนธรรม การปกครอง การสาธารณสุข ฯลฯ ซึ่งแบ่งออก เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 วิทยากรท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ที่มีถิ่นฐานบ้านเรือนและประกอบอาชีพอยู่ในท้องถิ่น นั้น เช่น ข้าราชการ พ่อค้า ช่างนา ช่างสวน ชาวไร่ พระสงฆ์ เป็นต้น

1.2 วิทยากรผู้มาเยี่ยม ได้แก่ บุคคลในท้องถิ่นอื่นที่มาเยี่ยม หรือ เป็นแขกของชุมชน เป็นครั้งคราว ครูควรพิจารณาเชิญบุคคลเหล่านั้นมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน เช่น ศึกษานิเทศก์ พัฒนาการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งครูสามารถ นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน โดยทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติ ที่ถูกต้องและซาบซึ้งในคุณค่าเหล่านั้น เช่น แม่น้ำ ลำคลอง อ่าว ทะเล ป่าไม้ ภูเขา ดิน หินแร่ พืช สัตว์ ในท้องถิ่น

3. แหล่งเรียนรู้ทางสังคม หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่สังคมสร้างขึ้นใช้อย่างที่ทุกประเทศ กระทำกัน เช่น เพื่อความรู้ ความเข้าใจและความเพลิดเพลิน ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน การสอนและการอบรมซึ่งได้แก่

3.1 ห้องสมุดประชาชน

3.2 พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

3.3 วัด โบสถ์และสุเหร่า

3.4 สมาคมต่าง ๆ

3.5 สถานประกอบการต่าง ๆ

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2525 : 16) ได้กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. แหล่งความรู้ทางบุคคล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญพิเศษที่มีความรู้ ความสามารถ เช่น ช่างกะสลัก ช่างเครื่องยนต์ ช่างปั้น ฯลฯ รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียน ตำรวจ ข้าราชการ เป็นต้น

2. แหล่งความรู้ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ภูเขา พืช สัตว์ป่า ลักษณะของดิน หินแร่ สิ่งที่มีคุณค่าของชุมชนในท้องถิ่น เป็นต้น

3. แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ประเพณีท้องถิ่น เช่น บุญบั้งไฟ การทำขวัญ แต่งงาน งานบวช เป็นต้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

39

4. แหล่งความรู้ทางสังคม ได้แก่ การดำเนินชีวิตของชุมชน อาชีพต่าง ๆ เช่น พ่อค้า ชวนา ช่างตัดผม ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า การศึกษานอกสถานที่ในแหล่งต่าง ๆ เช่น โรงงานต่าง ๆ สถานที่ราชการ

พรชัย ภาพันธ์ (2543 : 19) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมี 3 ประเภท คือ

1. ภูมิปัญญา (Wisdom) ชุมชนตั้งหลักปักฐานมาเป็นเวลานานจะสั่งสมสิ่งที่เรียกว่าภูมิปัญญาของกลุ่มอันอาจเรียกรวมกันว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมมาจากประสบการณ์ เชื่อมโยงบูรณาการกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ปลูกฝังให้คนเคารพธรรมชาติ เพราะเมื่อใดคนเคารพก็จะไม่ทำลาย อีกทั้งยังให้เคารพผู้มีอาวุโสเพราะมีประสบการณ์

2. ปราชญ์ชาวบ้าน คือ บุคคลที่นักวิชาการหรือผู้สนใจไปมาหาสู่เพื่อสนทนาศึกษาคูงานหรือแลกเปลี่ยนความรู้ สามารถเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

3. แหล่งวิทยาการในท้องถิ่น คือ ที่ที่จะให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ ประกอบด้วย สถาบันครอบครัว ชุมชน วัดหรือสถาบันทางศาสนา ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สถานีอนามัย สถาบันบริการด้านสุขภาพ ศูนย์การศึกษา กองทัพ องค์การภาครัฐ หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรภาคธุรกิจและเอกชน

อุทัย บุญประเสริฐ (2544 : 156-157) ได้แบ่งทรัพยากรในชุมชนออกเป็น 6 ประเภท ประกอบด้วย

1. ทรัพยากรธรรมชาติ
2. ทรัพยากรมนุษย์
3. ทรัพยากรในลักษณะที่เป็นสถาบัน
4. ทรัพยากรทางเทคนิค
5. ทรัพยากรในรูปกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมและประเพณี
6. ทรัพยากรด้านการเงิน

จากการศึกษาเอกสาร หน่วยงานทางการศึกษาและนักวิชาการ ได้จัดประเภท แหล่งเรียนรู้ในชุมชนหรือท้องถิ่นไว้คล้ายกันและสอดคล้อง กล่าวคือ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ด้านบุคคล แหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ด้านวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นและ แหล่งเรียนรู้ด้านสังคม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ด้านบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะในวิชาการต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น ศิษยานุศิษย์ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ครู – อาจารย์ ผู้ปกครองนักเรียน เจ้าของสถาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

40

ประกอบการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา และศิษย์เก่า ซึ่งสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของบุคคลทั่วไป

2. แหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น แหล่งน้ำธรรมชาติ ป่าไม้ ต้นไม้ ดิน หิน แร่ สัตว์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของบุคคลทั่วไป

3. แหล่งเรียนรู้ด้านวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง วัตถุและสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนที่เป็นผลงานการสร้างของมนุษย์ เช่น พิพิธภัณฑสถาน อนุสรณ์สถาน ศาสนาสถาน ห้องสมุดประชาชน ศูนย์วัฒนธรรม สถานศึกษา สถานที่ราชการ สถานประกอบการ และโสตทัศนูปกรณ์ ซึ่งสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของบุคคลทั่วไป

4. แหล่งเรียนรู้ด้านสังคม ได้แก่ สิ่งที่สังคมสร้างขึ้นและดำรงอยู่ในสังคม เช่น กิจกรรมวันสำคัญ ความเป็นอยู่ของประชาชน ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของบุคคลทั่วไป

2.7 กระบวนการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ พบประเด็นที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาประยุกต์เป็นกระบวนการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา ดังนี้

2.7.1 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2.7.2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 (กรมวิชาการ, 2544 ข : 29) ที่มีคุณภาพเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคคลในสถานศึกษา รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษาเพื่อระดมความคิด ประสานการณ์มาใช้ในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีข้อคำนึง 2 ประการ คือ

1. หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องเชื่อมโยงกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นกรอบสำคัญของการจัดการศึกษา สำหรับการจัดการศึกษาทั่วประเทศส่วนสำคัญที่ต้องยึด คือ มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวเป็นคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนทั้งประเทศ หลังจากที่ยจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้นหรือการจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2. หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ซึ่งจะเป็นส่วนเพิ่มเติมจากข้อ 1 หลักสูตรจะต้องตอบสนองต่อความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างของแต่ละบุคคลเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาถึงขีดสูงสุด

สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรของตนเองได้อย่างอิสระ โดยยึดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หลักสูตรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา มีความถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น และมีความเป็นไปได้ การทำหลักสูตรสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างความตระหนักให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและยอมรับ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร การใช้หลักสูตรการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษาคณะต่าง ๆ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการตามความจำเป็นของสถานศึกษา

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ การเรียนของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัด การเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ที่ได้ บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจใน กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นกระบวนการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา จึงเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ มีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

42

หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สามารถสรุปวิธีการการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ ดังนี้

1. การจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรควรสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน
2. จัดให้มีการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการโดยการนำทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้
3. จัดให้มีการเรียนรู้โดยการนำทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิบัติจริง
4. มีการผสมผสานบูรณาการความรู้โดยนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการทุกสาระการเรียนรู้
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่
7. มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
8. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติจริงให้ทำได้ ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

3. การจัดการศึกษา

3.1 ความหมายของการจัดการศึกษา

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

ดอนเนลลี, กิบสัน และอีแวนเซวิช (Donnelly, Gibson and Ivancevich. 1978 : 17) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง ภารกิจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคน ที่เรียกว่าผู้บริหารที่เข้ามาทำหน้าที่ช่วยประสานให้การทำงานของบุคคล ที่ต่างฝ่ายต่างทำ และไม่อาจประสบผลสำเร็จ จากการแยกกันทำให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

43

สมยศ นาวิการ (2525 : 70) ให้ความหมายสรุปว่า “การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการของการทำงานให้สำเร็จด้วยการใช้บุคคลอื่นและทรัพยากรต่าง ๆ หน้าที่ของผู้บริหารคือ รวบรวมทรัพยากรทั้งด้านกำลังคนและเทคนิคในแนวทางที่ทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ

อุทัย ธรรมเตโช (2535 : 28) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษา หมายถึง จะจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลมีลักษณะอย่างไรหรือจัดการศึกษาเช่นนี้ต้องการให้พลเมืองมีคุณภาพเช่นไร

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินการเป็นกระบวนการโดยบุคคลหลายคนร่วมกันอย่างมีระบบ มีการวางแผนและควบคุมให้งานเสร็จตามเป้าหมายที่กำหนด รู้จักนำทรัพยากรกำลังคนและวิธีการให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและการดำเนินการนั้นสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ลุล่วงไปด้วยดี

3.2 แนวคิดการจัดการศึกษา

3.2.1 แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ในมาตราที่ 9 ยังได้กล่าวถึง การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ หมวด 4 ตั้งแต่มาตรา 22 ถึง มาตรา 30 กล่าวถึง การจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาต้องเส้นผู้เป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน/ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยึดหลักการ ดังนี้

1.1 ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นจึงต้องจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้หลากหลายเพื่อเอื้อต่อความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจเหมาะสมแก่วัยและศักยภาพของผู้เรียนเพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและเป็นการเรียนรู้กันและกัน อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง บุคคล ชุมชนและ ทุกส่วนของสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

44

1.2 ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนการสอนมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน โดยเน้นความรู้ คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งการฝึกทักษะและกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ใช้ความรู้โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.2 ความรู้ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

2.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการรู้จักประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

2.4 ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

2.5 ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. กระบวนการเรียนรู้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

3.4 จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

45

3.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

3.6 ผู้เรียนและผู้สอน เรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

3.7 การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

4. การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของรัฐและสถานศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

4.1 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

4.2 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

4.3 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

4.4 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ต้องมีลักษณะหลากหลายเหมาะสมกับแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สารของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบ ต่อสังคม

4.5 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพการพัฒนาระหว่างชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

46

4.6 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

5. การประเมินผลการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงวิธีการประเมิน ผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผลผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา นอกจากนั้นการประเมินผลผู้เรียนยังต้องเกี่ยวข้องกับหลักการสำคัญคือ

5.1 ใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน

5.2 ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรร โอกาสเข้าศึกษาต่อ

5.3 ใช้การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5.4 มุ่งการประกันคุณภาพ โดยสถานศึกษาทำการประเมินผลภายในทุกปี และรายงานผลการประเมินต่อต้นสังกัดและสาธารณชน

5.5 สถานศึกษาได้รับการประเมินภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ทุก 5 ปี

ดังนั้น จึงมีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสรุปแนวการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กรมวิชาการ. 2542 : 11-13) ได้กล่าวถึงแนวการจัดการศึกษาไว้ว่า

1. การจัดการศึกษายึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้

2.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2.2 ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

2.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

2.4 จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ทุกวิชา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

47

2.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

2.6 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

3.3 องค์ประกอบและกระบวนการจัดการศึกษา

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525 : 40-41) ได้อธิบายถึงทรัพยากรของการบริหารการศึกษา 4M's ว่า การจัดการศึกษานั้น ถ้าพิจารณาฐานะเป็นธุรกิจแบบหนึ่งก็นับว่าเป็นธุรกิจที่มีขอบเขตกว้างขวางและซับซ้อนมากที่สุดในบรรดาธุรกิจทั้งหมด ถ้าหากเทียบกับธุรกิจอื่น เช่น การค้า การอุตสาหกรรม หรือแม้แต่การจัดระบบการปกครองก็ตาม จะเห็นว่าในการจัดการศึกษา เราต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานที่เรียกว่า 4M's มาก กล่าวคือ

1. การจัดการศึกษา (Management) มีระบบบริหารที่มีความซับซ้อนมากกว่าระบบบริหารใด ๆ
2. การใช้กำลังคนด้านการศึกษา (Man power) มากกว่าหน่วยงานประเภทอื่น ถ้านำบุคลากรทางด้านการศึกษาทุกระดับมารวมกัน จะมีบุคคลกรมากกว่าหน่วยงานใด ๆ
3. ในด้านงบประมาณ (Money) เมื่อนำงบประมาณการศึกษาของทุกระดับมารวมกันก็จะเป็นหน่วยที่ใช้งบประมาณสูงสุด (โดยถ้าหากได้คิดรวมถึงค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่ผู้ปกครองหรือนักศึกษาต้องจ่าย)
4. วัสดุ อุปกรณ์ (Materials) และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการดำเนินการศึกษา ถ้าคิดเพียงค่าปลูกสร้าง อาคารสถานศึกษารวมกันว่าเป็นเงินค่าก่อสร้างที่สูงที่สุดในบรรดาค่าก่อสร้างของรัฐที่ลงทุนไปในทุกปี

จะเห็นว่าเมื่อนำ 4M's รวมเข้าด้วยกันจะพบว่า การจัดการศึกษานั้นเป็นธุรกิจที่ขอบข่ายกว้างขวางต้องการระบบบริหารที่ดี กำลังคนที่ดี กำลังเงินและวัสดุมาก การศึกษานับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้องอาศัยหลักการบริหารการศึกษา ซึ่งนับเป็นสาขาหนึ่งของงานการบริหารและนำเอาหลักและทฤษฎีของการบริหารมาดัดแปลงใช้ในการจัดการศึกษาได้ แต่ต้องพึงตระหนักว่าการบริหารการศึกษาต่างกับการบริหารงานอื่น

วิจิตร ศรีสอาน (2523 : 4) กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษานั้นแตกต่างจากการบริหารชนิดอื่น 3 ประการ คือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

48

1. ความมุ่งหมาย (Purpose) การบริหารการศึกษานั้นไม่หวังกำไรที่มาในรูปวัตถุแต่มุ่งพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ เพราะฉะนั้นกำไรของเราคือ การพัฒนาบุคคล
2. บุคคลที่เกี่ยวข้อง (People) มีคุณลักษณะและลักษณะพิเศษ เจตคติแตกต่างกันไปจากอาชีพอื่น และบุคคลที่มารับบริการส่วนมากเป็นผู้เยาว์ ซึ่งยังไม่มีรายได้ใด ๆ
3. ผลผลิตของหน่วยงาน (Product) ไม่เหมือนกับผลผลิตทางอุตสาหกรรม หรือหน่วยงานอื่นเพราะเด็กเป็นวัตถุดิบที่มีชีวิตจิตใจ ผลผลิตออกไปก็ยังคงเป็นคนอยู่ แต่อาจมีคุณลักษณะดีขึ้น ต่างกับการผลิตในทางอุตสาหกรรม วัตถุดิบป้อนโรงงานอาจเป็นชิ้นเป็นท่อนผลผลิตออกมาก็เปลี่ยนรูปไป

จากลักษณะ 3 ประการ ที่แตกต่างจากการบริหารอื่นดังกล่าว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาควรจะต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ในลักษณะและงานของการบริหารการศึกษา

ส่วนกระบวนการศึกษานั้น ผู้บริหารการศึกษามักใช้กระบวนการบริหารของ กุลิคและเออร์วิค เป็นกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาได้แก่ POSDCORB ซึ่งมี 7 ขั้นตอน ดังนี้ (Gulick & Urwick. 1963 : 13)

1. การวางแผน (Planning) ในการทำงานไว้อย่างกว้าง ๆ ก่อนปฏิบัติจริง
 2. การกำหนดอำนาจหน้าที่ (Organizing) ของตำแหน่งต่าง ๆ ไว้ให้ชัดเจนแสดงโครงสร้างของการบริหารงาน
 3. การจัดบุคลากรเข้าทำงาน (Staffing) หรือการบริหารงานบุคคลนั่นเอง
 4. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) ให้บุคลากรปฏิบัติงานตามคำสั่ง
 5. การประสาน (Co-ordinating) ระหว่าง ตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
 6. การรายงาน (Reporting) ให้ทราบและหรือความเคลื่อนไหวของการทำงานเป็น การติดต่อกันทั้งฝ่ายบริหาร และฝ่ายปฏิบัติการ
 7. การทำงานงบประมาณ (Budgeting) หรือบัญชีการใช้จ่ายเพื่อควบคุมของงาน
- สรุปได้ว่า ในการจะสร้างแหล่งเรียนรู้การจัดการศึกษานั้นมีขอบข่ายกว้างขวางต้องการระบบบริหารที่ดี กำลังคนที่ดี กำลังเงินและวัสดุมาก การศึกษานับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้องอาศัยหลักการบริหารการศึกษา และนำเอาหลักและทฤษฎีของการบริหารมาดัดแปลงใช้ในการจัดการศึกษาได้ แต่ต้องพึงตระหนักว่าการบริหารการศึกษากับการบริหารงานอื่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

49

3.4 ความสำคัญของการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2542 : 41) ได้ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาไทยไว้ว่า การศึกษาไทยมีหลัก 3 ประการ คือ

1. เป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งมวลตลอดชีวิต
2. ให้สังคมทั้งมวลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ให้มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้อย่างสม่ำเสมอ

อูทัย ธรรมเตโช (2535 : 29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไทย ซึ่งเป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 9 ประการ ดังนี้

1. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม
2. ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
3. ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง
4. ให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกันและการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติตระหนักในความมั่นคง ปลอดภัยของชาติ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ
5. ให้มีความยึดมั่น และผูกความเสมอภาค ความสุจริต และความยุติธรรม
6. ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
7. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและการใช้จ่ายใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย
8. ให้มีความสามารถในการติดต่อทำความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้จักแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยสติปัญญา และโดยสันติวิธี
9. ให้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ

สรุป การจัดการศึกษาตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีความหลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีความสัมพันธ์สอดคล้องถ่ายโอนกันได้

3.5 ขอบข่ายของการจัดการศึกษา

สำหรับขอบข่ายของการจัดการศึกษา ได้มีนักการศึกษาให้คำอธิบายไว้ต่าง ๆ พอนำมากล่าวได้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

50

สิทธิชัย ลีเวหา (2534 : 57-58) กล่าวถึงขอบข่ายงานการจัดการว่าจัดการเป็นลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ลักษณะงานดังกล่าวผู้จัดการศึกษาอาจทำเองหรือให้ผู้ร่วมงานทำก็ได้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2542 : 18-19) ได้ระบุแนวทางหรือขอบเขตการจัดการศึกษาไว้ โดยเห็นความสำคัญทั้งความรู้ กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ สรุปได้ดังนี้

1. ให้รู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยเฉพาะเรื่องของโดยเฉพาะเรื่องของโลกและธรรมชาติเพื่อเชื่อมโยงสรรพสิ่งสัมพันธ์เป็นอันหนึ่ง
2. นำประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติที่ได้มาศึกษาให้เข้าใจ สามารถนำมาจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างสมดุล ยั่งยืน
3. เพิ่มกระบวนการทางความรู้ ทักษะ ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเพื่อให้เป็นคนที่มีความรู้ คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม รู้จักกระบวนการศึกษา การแก้ปัญหาและการจัดการ มีจิตสำนึกและการปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 10) ได้ให้ความเห็นว่า ขอบข่ายในการบริหารจัดการแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน
2. การจัดสายงาน
3. การดำเนินการ
4. การประเมินผลงาน

ดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าขอบข่ายการจัดการศึกษาถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ขอบข่ายของการจัดการศึกษาเป็นเรื่องของกระบวนการดำเนินการที่จะส่งผลให้การปฏิบัติงานดำเนินไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

3.6 การจัดการศึกษาท้องถิ่น

กระทรวงมหาดไทย (2543 : 1-5) กล่าวว่า การจัดการศึกษาท้องถิ่น สามารถแบ่งการจัดการศึกษาได้ 2 ประเภท คือ การจัดการศึกษาในระบบ และการจัดการศึกษานอกระบบ มีดังนี้

1. การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงมีคุณภาพประสิทธิภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับสัมพันธ์กับหลักวิชาการ กระบวนการความต้องการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

51

ของบุคคล ชุมชนท้องถิ่น และประเทศ โดยให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในทุกด้าน เพื่อจะพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนในท้องถิ่นให้มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ มีระเบียบวินัย มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อย่างมีประสิทธิภาพโดยดำเนินการ ดังนี้

1.1 การศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความพร้อมแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิด ถึงก่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เด็กปฐมวัยได้เข้ารับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลในครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในท้องถิ่น มีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.2 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาและวางรากฐานชีวิต การเตรียมความพร้อมของเด็ก ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรมความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานรวมให้สามารถค้นพบความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของตนเองด้านวิชาการ วิชาชีพ ความสามารถในการประกอบอาชีพ

2. การจัดการศึกษานอกระบบ เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้เทศบาลและเมืองพัทยา เร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาสังคมโดยการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชน ประชาชนตลอดจนสถานะแวดล้อมให้เอื้ออำนวย ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสถานการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้ด้อยโอกาสให้มีความพร้อมทั้งด้านสุขภาพ และจิตใจมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณธรรม มีความรู้และทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

2.1 การจัดบริการให้ความรู้ด้านอาชีพ การจัดบริการให้ความรู้ด้านอาชีพเป็นการจัดบริการและส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพ แก่ประชาชนรวมทั้งการรวมกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนสนับสนุน ส่งเสริมช่วยเหลือให้มีการประกอบอาชีพอิสระที่ถูกต้องตามกฎหมาย จัดให้มีการรวมกลุ่มอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการระดมทุนและการจัดการ นำวิทยาการต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงประกอบอาชีพ การจัดการด้านการตลาด ให้ได้มาตรฐานและความเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่น

2.2 การดำเนินงานด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องบำรุงรักษาส่งเสริมและอนุรักษ์ สถาบันศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

52

เพื่อให้เกิดสังคมภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้และสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน สืบทอดวัฒนธรรมความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทยและท้องถิ่น

3.7 นโยบายการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาล

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนกระทรวงมหาดไทย (2543 ก : 10-16) ได้กำหนดแนวนโยบาย ไว้ดังนี้

1. นโยบายครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีการระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

2. นโยบายด้านหลักสูตร ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของรัฐ โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมของแต่ละท้องถิ่น และรายละเอียดสาระของหลักสูตรต้องมีความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

3. นโยบายด้านกระบวนการเรียนรู้ กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชนเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

การจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลที่กล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล ดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2545-2559) ซึ่งจัดทำขึ้นภายใต้กรอบแห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลถือว่าเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งกำหนดเป็นนโยบาย สรุปได้ว่า ให้ระดมภูมิปัญญาของบุคคลในท้องถิ่น เน้นให้หลักสูตรต้องมีความรู้ของภูมิปัญญาและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา รวมทั้งให้สถานศึกษามีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

53

3.8 นโยบายการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาล

แนวนโยบายการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาล เป็นไปตามแนวการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กระทรวงมหาดไทย (2543 ก : คำนำ) ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาตามนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2545-2559) ซึ่งจัดทำขึ้นภายใต้กรอบแห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยครอบคลุมภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2545-2559 ไว้ดังนี้

1. วิสัยทัศน์การจัดการศึกษาท้องถิ่น

มุ่งพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีคุณลักษณะวิถีชีวิตและการจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมท้องถิ่นและประเทศชาติ

2. วัตถุประสงค์การจัดการศึกษาท้องถิ่น

2.1 เพื่อให้เด็กปฐมวัย ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเต็มศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย และมีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของเทศบาลและเมืองพัทยา ให้สามารถบริการประชาชนในเขตเทศบาลและเมืองพัทยาได้อย่างเสมอภาค เพื่อให้เด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาพื้นฐานทุกคนในเขตเทศบาลและเมืองพัทยา ได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานครบหลักสูตรและสูงขึ้นอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

2.2 เพื่อพัฒนาการศึกษาในระดับพื้นฐานให้มีคุณภาพประสิทธิภาพและมิศกยภาพตรงตามความต้องการของบุคคล ท้องถิ่น และประเทศ โดยมุ่งพัฒนาให้เกิดความสมดุลทั้งด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย สังคม ระดับความคิด ค่านิยมและพฤติกรรม โดยเน้นวิธีการและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ รู้จักคิด วิเคราะห์ใช้เหตุผล มีความคิดรวบยอดมีจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัย ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม รู้คุณค่าของวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและเอกลักษณ์ของไทย พร้อมทั้งให้คนมีความรู้ความสามารถและทักษะขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ เช่น ความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

54

2.3 เพื่อให้เยาวชนในเขตเทศบาลและเมืองพัทธามีสถานที่ที่เป็นจุดศูนย์รวมในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายและเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม มีส่วนร่วมในการพัฒนาและสร้างประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่นและสังคม โดยพัฒนาให้เยาวชนเป็นนักอนุรักษ์ นักประชาธิปไตย และมีความเป็นไทย

2.4 เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม โดยฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กไปในแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนการส่งเสริมเด็กเข้ารับการศึกษาหรือฝึกอาชีพ เพื่อไม่ให้เด็กมีเวลาไปมั่วสุมกับสิ่งเสพติดจนก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม ตลอดจนให้ผู้พิการได้เข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียน ส่งเสริมการประกอบอาชีพ ให้มีงานทำไม่เป็นภาระแก่สังคม

2.5 เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กเร่ร่อนจรจัดในเขตเมือง มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและศึกษาอบรมจากรัฐ

2.6 เพื่อให้มีการบริหารจัดการโดยให้มีกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลายและการให้อีกิจกรรมเอกชน สื่อมวลชน ชุมชน ครอบครัว และประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกระดับตามศักยภาพและความสามารถของท้องถิ่น

3. ภารกิจจัดการศึกษาของท้องถิ่น ประกอบด้วย

3.1 การบริหารการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเยาวชนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลและเมืองพัทธา โดยจัดบริการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยตามแนวจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเต็มตามศักยภาพและมีความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด รวมทั้งจัดให้มีระบบประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

3.2 การบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาหรือบริการให้แก่เด็ก เยาวชน ประชาชน และชุมชนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ประชาชนได้เรียนรู้ตามความสนใจและให้เป็นวิถีชีวิตแก่ชุมชนตามความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก ศูนย์เยาวชน การกีฬา การศาสนา และวัฒนธรรม การจัดการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพ การจัดการศึกษาแก่เด็กเร่ร่อนจรจัดในเขตชุมชน ฯลฯ

4. การกำหนดทิศทางการดำเนินงานด้านการศึกษาในระบบโรงเรียน กระทรวงมหาดไทย (2543 : 9-10) ได้กำหนดทิศทางไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

4.1 การศึกษาระดับปฐมวัย เร่งรัดพัฒนาให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 การศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาที่จำเป็นในการเรียนการสอนแก่ครู นักเรียน และสถานศึกษาตามความเหมาะสม

3.9 สภาพปัจจุบันในการนำแหล่งเรียนรู้ชุมชนมาใช้ในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 มาตรา 25 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบให้ทั่วถึงและพอเพียง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง สนองความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ

ในการจัดการเรียนรู้ตามกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนสามารถใช้สื่อที่กำหนดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้นอกจากนี้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังมีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้ามากมาย เนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์การเป็นเมืองหลวงยาวนานถึง 417 ปี มีพระมหากษัตริย์ปกครองแผ่นดินสืบต่อกันมาถึง 34 พระองค์ ได้สั่งสมภูมิปัญญาอันเป็นองค์ความรู้ของแผ่นดินสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันในหลากหลายสาขา ได้แก่ ความเจริญด้านอักษรศาสตร์ ประติมากรรม จิตรกรรม ประณีตศิลป์ เครื่องปั้นดินเผา สถาปัตยกรรมที่มีความงดงามด้วยศิลปวัฒนธรรมอันล้ำเลิศ ความเจริญด้านการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติ ดังนั้นจึงมีแหล่งเรียนรู้สำคัญ ๆ ที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ อนุสาวรีย์พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด ศูนย์ศิลปาชีพ หมู่บ้าน หน่วยงานทางการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน ห้องสมุดประชาชน โรงเรียน แหล่งเรียนรู้งานช่างฝีมือพื้นบ้าน สินค้าโอท็อป (O – TOP) ต่าง ๆ ครัวภูมิปัญญาท้องถิ่น สวนสาธารณะ โรงแรม ห้างสรรพสินค้า โรงงาน หุ่นสวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและศูนย์กีฬาและนันทนาการ ทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ฯลฯ ตลอดจนการสืบค้นความรู้ทางอินเทอร์เน็ต (Internet) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. 2554 : ออนไลน์)

ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร นั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา / หน่วยงานระดับท้องถิ่นจะต้องจัดทำกรอบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

56

หลักสูตรระดับท้องถิ่น จะต้องจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน มีความรักความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอนและท้องถิ่นของตน และเพื่อให้การจัดการศึกษาภายในท้องถิ่นบรรลุผลตามเป้าหมาย จะต้องดำเนินการให้ฝ่ายต่างๆ อาทิ โรงเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น นักธุรกิจชุมชน ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำกรอบหลักสูตรดังกล่าว เพื่อให้ได้แนวคิด มุมมองที่หลากหลาย ครอบคลุมเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรเรียนรู้และมีความสอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. 2554 : ออนไลน์)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

วนิดา เลาหวัฒน์ (2527 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้ประโยชน์จากแหล่งวิชาชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานีผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปัญหาที่ครูไม่ใช้แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น คือ ไม่มีค่าใช้จ่าย การติดต่อประสานงาน ด้านความต้องการ โรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและสังกัดเทศบาล ปัญหาที่ครูไม่ใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น คือ ครูไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิชาชุมชน เสียเวลา การติดต่อแหล่งวิชาชุมชนมีพิธีการมากเกินไป ผู้บริหารไม่สนับสนุน นักเรียนไม่สนใจศึกษา เจ้าหน้าที่แหล่งวิชาไม่ให้ความร่วมมือ

ประพันธ์ จันทรัตน์ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาส่วนใหญ่ที่โรงเรียนประสบได้แก่ ขาดงบประมาณและข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรท้องถิ่นและปัญหาด้านความปลอดภัย

ทัศนีย์ เบญจสิลาภย์ (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการใช้ทรัพยากรบุคคลที่โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น คือ โรงเรียนขาดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรท้องถิ่นและการวางแผนการใช้ให้สอดคล้องกับระยะเวลา

กรมวิชาการ (2538 : 28-31) ได้สรุปการบรรยายของ สีลาภรณ์ นาคทรพร เรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการประชุมสัมมนาเรื่องแนวทางการนำภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

57

ปัญหาที่ถ่วงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนว่า การจะให้ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้เข้ามาจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนได้มีสิ่งที่จะต้องคำนึง 2 ประการ คือ ความใจกว้างของผู้บริหารและความร่วมมือร่วมใจของครูผู้สอน และสรุปผลการอภิปรายจากการประชุมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาที่ถ่วงไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่า ปัญหาหรืออุปสรรคในการนำภูมิปัญญาที่ถ่วงไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยหรือทรัพยากร คือ โรงเรียนไม่ได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณ ครูผู้สอนไม่ทราบแหล่งข้อมูลและบุคลากรที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ถ่วงไปใช้ในการจัดเก็บข้อมูล ในเรื่องภูมิปัญญาที่ถ่วงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ยังดำเนินการไม่เป็นระบบ การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรไม่เอื้อต่อการนำภูมิปัญญาที่ถ่วงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ชุมชนไม่เห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือค่อนข้างน้อย ปราชญ์ชาวบ้านขาดทักษะในการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับนักเรียน

กรมวิชาการ (2539 ข : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องภูมิปัญญาที่ถ่วงไปกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการนำภูมิปัญญาที่ถ่วงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า

1. การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ถ่วงไปใช้ในโรงเรียนมีค่อนข้างน้อย โดยโรงเรียนมัธยมศึกษามีการรวบรวมมากกว่าโรงเรียนประถมศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่รวบรวม เช่น เรื่องของศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ เพลงพื้นบ้านกล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้านและขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น ได้แก่ การจักสาน และเทคนิคการทอผ้า เทคนิคการทำเกษตรกรรม เป็นต้น

2. การสนับสนุนให้ครูผู้สอนนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.44 ได้สนับสนุนให้ครูผู้สอนนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนด้วยการให้คำแนะนำทั้งในเรื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ส่วนผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่ร้อยละ 81.48 ได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่ครู ส่งเสริมการจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้มีหลากหลาย และการสำรวจแหล่งความรู้จากภูมิปัญญาที่ถ่วงไปให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ระหว่างครูกับประชาชนในท้องถิ่น

3. การนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน สิ่งที่โรงเรียนดำเนินการ คือ นำนักเรียนไปศึกษาและเรียนรู้จากแหล่งความรู้ในชุมชน เชิญชาวบ้านหรือผู้รู้ที่อยู่ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ได้นำกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของความรู้ของชาวบ้านมาจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

58

เรียนการสอนหรือนำมาเพิ่มเติมในเนื้อหาวิชาที่สอน ได้นำเรื่องของการอบรมจริยธรรม ศิลธรรม มาสอดแทรกในการสอนตลอดทั้งได้นำพิธีฟังเทศน์ในวันสำคัญ และพิธีสวดมนต์ไหว้พระมาจัดการเรียนการสอนด้วย ส่วนเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาจัดการเรียนการสอนในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ได้แก่ การปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติ การทอผ้าและการทำปุ๋ยหมัก ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น ภาษิตโบราณ เพลงพื้นบ้านกล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้าน ความคิด ความเชื่อ เป็นต้น

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่นำภูมิปัญญาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาและครูผู้สอน คือ ขาดการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ ครูผู้สอนมีความเข้าใจในการนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างน้อยและวิทยากรท้องถิ่นบางคนมีความเข้าใจในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย

5. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการเรียนการสอน

5.1 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำไปสู่การเรียนการสอน ควรเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกอยู่ด้วย และเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ผู้เรียนและสังคมอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5.2 กระบวนการเรียนการสอน เป็นการผสมผสมระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้คิดอย่างเป็นอิสระ คิดหลายด้านหลายมุม และสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต

5.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาจจะทำให้ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม โดยนำความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจให้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทนครูผู้สอนและทำหน้าที่ประเมินผลด้วย ส่วนสถานที่เรียนอาจจะเป็นโรงเรียนหรือให้นักเรียนไปเรียนที่บ้านนักปราชญ์ท้องถิ่น

5.4 บทบาทของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารและครูผู้สอน ควรเห็นความสำคัญในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และตระหนักในตนเองว่า ไม่ใช่ผู้ที่จะรู้อะไรหมดทุกอย่าง แต่เป็น ผู้ที่สร้างกระบวนการเรียนรู้และเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ และควรนำผู้รู้ในท้องถิ่นหรือปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมพัฒนาหลักสูตร และวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน นอกจากนั้นกรมต้นสังกัด เขตการศึกษา/จังหวัด/อำเภอ ควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

59

ต่อเนื่อง ให้ความสำคัญสระแก่โรงเรียนในเรื่องการสอนและการสอบ พร้อมทั้งนำผลการดำเนินงานของครูผู้สอนเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาให้ควมดีความชอบหรือรางวัล

มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสงขลา โดยมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้าน ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้าน ในการสอนดนตรีพื้นบ้านตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูและนักเรียน พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมโดยการวางแผนในลักษณะการเป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียน การวางแผนจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูวิชาดนตรี โดยการปฏิบัติงานในลักษณะการสอน การเป็นวิทยากร การให้ยืมเครื่องดนตรี สำหรับฝึกซ้อม

2. ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้าน คือ ขาดงบประมาณ ขาดเครื่องดนตรี เครื่องแต่งกายมโนรา ไม่มีสถานที่ฝึกซ้อมเฉพาะ ปราชญ์ชาวบ้านไม่มีเวลามาร่วมจัดการเรียนการสอนและถ่ายทอดความรู้ในโรงเรียน

ศิริพงษ์ นวลแก้ว (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นมากที่สุด คือ กลุ่มศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณี และกลุ่มการประกอบอาชีพท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ส่วนใหญ่ใช้วิธีเชิญปราชญ์ชาวบ้าน ปัญหาที่พบคือ ขาดงบประมาณในการดำเนินการในการดำเนินการผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการให้ควมคิดเห็นว่ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ความรู้เรื่องสมุนไพร การจักสาน การเกษตรและผสมผสาน ส่วนปราชญ์ชาวบ้านเห็นว่ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ควรนำภูมิปัญญาเกี่ยวกับนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ควรสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อทางศาสนา และวัฒนธรรมหรือประเพณีดั้งเดิมในชุมชนมาสอนในโรงเรียน

วีระพงษ์ เดชบุญ และคนอื่น ๆ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องควมพร้อมในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตการศึกษา 10 ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ด้านการเห็นประโยชน์ของการศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการมีความรู้เรื่องการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและด้านควมพร้อมในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

60

โดยรวมจำแนกตามตำแหน่งผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลและกลุ่มอายุของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พงษ์ศักดิ์ ศรีวรกุล (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 9 ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่มีศักยภาพเพียงพอในการดำเนินการจัดการศึกษาหากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานกลางสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้และส่วนใหญ่รับรู้เข้าใจสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น แต่ยังไม่ได้แสดงบทบาทในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา ส่วนเรื่องที่มีความดำเนินการในขณะนี้คือ การออกข้อบังคับของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการศึกษา การให้แนวนโยบายการศึกษา แก่องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อรับทราบรับรู้และเข้าใจแนวทางดำเนินการจัดการศึกษา การให้มีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร การจัดระบบการเรียนการสอน การให้ผู้บริหาร โรงเรียน ครู อาจารย์มีคุณภาพ อุทิศเวลาให้กับข้าราชการมากกว่าที่เป็นอยู่และการจัดหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ให้แก่เด็กนักเรียนเพื่อเกิดการเรียนรู้

พิชญ์ ก่อเกียรติยากุล (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในเขตการศึกษา 2 พบว่า ผู้นำกลุ่มบุคคลในองค์กรทางการศึกษาและผู้นำกลุ่มบุคคลในองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในเขตการศึกษา 2 ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับความต้องการในชุมชนทั้งในด้านการบริหารและการจัดการด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยผู้นำกลุ่มบุคคลในองค์กรทางการศึกษาและผู้นำกลุ่มบุคคลในองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องซึ่งมีเพศอายุ ระดับการศึกษาตำแหน่งหน้าที่การงานและการปฏิบัติงานในจังหวัดต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

บังอร พงษ์ประยูร (2544 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นช่างฝีมือ หรือเกษตรกร และพระสงฆ์มาร่วมพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

61

การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนในด้านการเตรียมบุคลากร สถานที่ งบประมาณ การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน และติดต่อประสานงาน ครูส่วนใหญ่มีการศึกษาและนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในระดับอนุบาลปีที่ 1-2 ประถมศึกษาปีที่ 1-6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับครู ปัญหาที่พบ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น งบประมาณไม่เพียงพอ และขาดเอกสารในการค้นคว้า วิธีแก้ปัญหาคือ การจัดประชุมอบรมให้ความรู้และจัดหางบประมาณ

ราไพ โกมุท (2545 : 1-7) ได้ศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเขตจอมทอง ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนมีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเขตจอมทอง สังกัดกรุงเทพมหานครในด้าน กำหนดนโยบายและการวางแผน ด้านการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา ด้านการบริหารบุคลากร ด้านการบริหารวิชาการ และด้านการตรวจการบริหารจัดการ อยู่ในระดับน้อยตามลำดับ ผู้นำชุมชนที่มีอายุ ระดับการศึกษารายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมจัดการศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่ผู้นำชุมชนมีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมจัดการศึกษา ผู้นำชุมชนแออัด ผู้นำชุมชนเมือง และผู้นำชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกัน

น้ำทิพย์ เสือสารรัตน์ (2546 : 32) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานกับโรงเรียน ครู และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน โดยมีจุดมุ่งหมายในการช่วยกันพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตอย่างเต็มตามศักยภาพ จากความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษานั้นเป็นกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน ในการพัฒนาความก้าวหน้าของเด็กในทุก ๆ ด้าน อีกทั้งประสานความร่วมมือในการร่วมกันแก้ปัญหา ระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูและโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับขั้นตอนอีกด้วย

เมตตา นกเกตู (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา มี 8 วิธีการ คือ 1) โรงเรียนและชุมชนร่วมกันสำรวจ ค้นหา และศึกษาแหล่งภูมิปัญญาที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่น 2) โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจำแนกเป็นสาขาต่าง ๆ ไว้เป็นแหล่งการเรียนรู้ 3) โรงเรียนเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคการถ่ายทอดความรู้แก่บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดทำแผนแม่บทเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน 5) โรงเรียนจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นบรรจุลงใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

62

สาระการเรียนรู้ 6) โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ทั้งในรูปแบบการสอนในชั้นเรียนและส่งนักเรียนไปฝึกการปฏิบัติจริงกับเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง 7) โรงเรียนจัดทำเอกสารเผยแพร่ยกย่องเชิดชูเกียรติเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้การสนับสนุนโรงเรียนจนบังเกิดผลดี 8) โรงเรียนดำเนินการกำกับติดตาม และประเมินผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาสังกัดเทศบาล ในเขตภาคกลาง มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการศึกษาที่น่าเสนอ ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับมาก ถึงมาก

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แอนซา (Anzar. 2001 : Online) ได้ศึกษาส่วนประกอบซึ่งช่วยสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรัฐบาโลซิสแดน ประเทศปาเกิสถาน พบว่า สิ่งสนับสนุนการศึกษาหรือการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของชุมชน จากการสำรวจเป็นขั้นตอน พบว่า สิ่งสนับสนุนการศึกษาในรัฐบาโลซิสแดน ประเทศปาเกิสถาน อาจมีผลมาจาก ความพอใจของชุมชนที่จะปรับปรุงบรรยากาศผ่านการศึกษา การตอบสนองความต้องการของชุมชนผ่านความเห็นชอบกิจกรรมของแม่บ้านในการศึกษายบทบาทของผู้เป็นส่วนประกอบ ซึ่งผ่านการฝึกหัดและการขับเคลื่อนของกลุ่มสังคม สังคมเปิดระหว่างคณะกรรมการศึกษาหมู่บ้านอื่น ๆ และสังคม รวมทั้งเศรษฐกิจระหว่างคนในหมู่บ้าน

ชูเลอร์ (Schuler. 2005 : 30) ได้วิจัยการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจด้านการศึกษาในมหาวิทยาลัยมินเนโซตา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ประชาชนมีความกระตือรือร้นการเข้าไปมีส่วนร่วมแต่การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากขาดการประสานงานที่ดีจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่แล้วยังประสบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น ยังไม่เข้าใจในบทบาทจัดการศึกษา ขาดแคลนบุคลากรทางด้านการศึกษาโดยตรง ขาดประสบการณ์ รายได้น้อยและที่สำคัญคือการที่องค์การบริหารส่วนตำบลไม่เห็นความสำคัญในการพัฒนาจัดการศึกษา

บีเซอร์รา (Becerra. 1982 : 363-366) ได้ศึกษายบทบาทของผู้บริหารการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน พบว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาใด ๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนนั้น ผู้บริหารและผู้แทนชุมชนจะต้องร่วมมือและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาตามหน้าที่และบทบาทและนโยบายที่ได้ตกลงกันไว้ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจและสนใจเกี่ยวกับความแตกต่างของชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

63

โอเมียร์ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540 : 74 ; อ้างอิงจาก O' Meara. 1994. **Elementary School.** p. Abstract) ทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักเหตุผลของอาจารย์ใหญ่ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อผู้ปกครอง เกี่ยวกับความเข้าใจ การใช้ประโยชน์ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว รวมทั้งทรัพยากรของชุมชนเพื่อการพัฒนาการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า เมื่ออาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษามีความเข้าใจ และให้คุณค่าแก่ครอบครัวและทรัพยากรของชุมชนแล้ว ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นเมื่อระบบกลไกกลเอื้ออำนวย ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรและความรู้ในห้องเรียนอย่างมีความหมายขึ้น

ฟอสเตอร์ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540 : 74 ; อ้างอิงจาก Foster. 1993. **Type of Parent Involvement.** p. Abstract) ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท (MA) สาขาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยไซมอน เฟรเซอร์ (ประเทศแคนาดา) ปี ค.ศ. 1993 เรื่อง ประเภทของผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง : ผลต่ออัตราการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน ผลการวิจัยระบุว่า ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมสภาที่ปรึกษาของโรงเรียน จะมีผลต่อนักเรียนในทางอ้อม

คิง (King. 1984 : 1493 -A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนฐานะเป็นชุมชนและความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสามารถลดความแตกแยกของชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการประชาธิปไตยให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ผลวิจัยของบุคคลอื่นที่ได้วิจัยไว้แล้ว 3 คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ถ้าหากให้บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสร้างกฎจะทำให้เข้ามามีความรู้สึกต้องการรักษากฎนั้นไว้ ถ้าให้เข้ามีโอกาสเข้าร่วมจะมีการปฏิบัติตามกฎมากขึ้น และถ้าให้บุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เขาจะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน ความแตกแยกจะน้อยลง

คราฟ (Craft. 1988 : 1633-A) ได้ศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการจัดการศึกษาและระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนที่จะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมายคือ ต้องการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนกับทัศนคติต่อสถานศึกษาของรัฐ ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างระดับทัศนคติกับระบบโรงเรียนแต่ละสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชุมชนกับสิ่งแวดล้อมหรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการเข้าร่วมในกิจการของโรงเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

64

5. สรุปแนวคิดและหลักการที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวการจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แนวคิด เกี่ยวกับการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนใช้ในการจัดการศึกษาของนักการศึกษา รวมทั้งนโยบายการ จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการนำ แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาใน โรงเรียนสังกัดเทศบาลของจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1. หลักการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา
2. จุดมุ่งหมายของนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา
3. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
4. กระบวนการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา